

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE
DE INADMISIBILITATE

*a sesizărilor nr. 50g/2022, nr. 55g/2022, nr. 84g/2022, nr. 104g/2022 și
nr.123g/2022*

privind excepția de neconstituționalitate a
articolului 330² din Codul penal
(*îmbogățirea ilicită [III]*)

CHIȘINĂU
24 noiembrie 2022

Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, *Președinte*,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea dlui Marcel Lupu, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizările înregistrate la 8 aprilie, la 10 mai, la 13 iunie, la 7 iulie și la 20 iulie 2022,
Examinând admisibilitatea sesizărilor menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 24 noiembrie 2022, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află sesizările privind excepția de neconstituționalitate a articolului 330² din Codul penal, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002, ridicată de dna avocat Adriana Eșanu, în interesele dlui Anatolie Golea, parte în dosarul nr. 10-666/2022, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana (sesizarea nr. 50g/2022), de dl avocat Vasile Nicoară, în interesele dlui Vasile Botnari, parte în dosarul nr. 16r-477/2022, pendinte la Curtea de Apel Chișinău (sesizarea nr. 55g/2022), de dl avocat Igor Hlopețchi, în interesele dlui Ruslan Popov, parte în dosarele nr. 10-2002/21, pendinte la judecătoria Chișinău, sediul Ciocana (sesizarea nr. 84g/2022), nr. 16r-657/2022, pendinte la Curtea de Apel Chișinău (sesizarea nr. 104g/2022) și nr.10-2402/2021, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana (sesizarea nr. 123g/2022).

2. Sesizările privind excepția de neconstituționalitate au fost trimise la Curtea Constituțională de dna Alina Gorceac, dl Sergiu Ciobanu și dl Roman Mazureț, judecători la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, și de un complet de judecată de la Curtea de Apel Chișinău, format din dnii judecători Alexandru Gafton, Boris Talpă și Igor Chiroșca, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

3. Având în vedere identitatea de obiect a sesizărilor, Curtea a decis conexarea lor într-un singur dosar, pe baza articolului 43 din Codul jurisdicției constituționale, atribuindu-i numărul 50g/2022.

4. La 28 iulie 2022 și 4 august 2022, Curtea Constituțională le-a solicitat Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept a Consiliului Europei (în continuare, „Comisia de la Veneția”) și Biroului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (în continuare, „OSCE/ODIHR”) o opinie *amicus curiae* privind infracțiunea de îmbogățire ilicită.

5. La 24 octombrie 2022, Comisia de la Veneția a adoptat Opinia *amicus curiae* comună a Comisiei de la Veneția și a OSCE/ODIHR pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova privind infracțiunea de îmbogățire ilicită (CDL-AD(2022)029) (în continuare, Opinia *amicus curiae*).

A. Circumstanțele litigiilor principale

I. Circumstanțele cauzei nr. 10-666/2022 (sesizarea nr. 50g/2022)

6. La 3 februarie 2022, un procuror din cadrul Procuraturii municipiului Chișinău, oficiul principal, a emis o Ordonanță prin care l-a pus sub învinuire pe dl Anatolie Golea, pe baza articolului 330² alin. (2) [*îmbogățirea ilicită*] din Codul penal. Această ordonanță a fost contestată de dl Anatolie Golea în fața procurorului ierarhic superior, care a respins contestația printr-o ordonanță din 7 februarie 2022.

7. La 24 martie 2022, dna avocat Adriana Eșanu a formulat, în interesele dlui Anatolie Golea, o plângere împotriva ordonanțelor menționate *supra*.

8. În ședința de judecată din 7 aprilie 2022, dna avocat Adriana Eșanu a ridicat, în interesele dlui Anatolie Golea, excepția de neconstituționalitate a articolului 330² din Codul penal.

9. Prin Încheierea din aceeași zi, Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a sesizat, în acest sens, Curtea Constituțională, în vederea examinării acesteia.

II. Circumstanțele cauzei nr. 16r-477/2022 (sesizarea nr. 55g/2022)

10. La 31 martie 2022, un procuror din cadrul Procuraturii Anticorupție a emis o Ordonanță prin care l-a pus sub învinuire pe dl Vasile Botnari, pe baza articolului 330² alin. (1) [*îmbogățirea ilicită*] din Codul penal.

11. La 1 aprilie 2022, dl Vasile Botnari a fost arestat preventiv pe un termen de 25 de zile.

12. La 15 aprilie 2022, același procuror a formulat un demers prin care a solicitat prelungirea arestului preventiv pe un termen de 30 de zile.

13. Prin Încheierea din 20 aprilie 2022, Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, a aplicat arestul preventiv în privința dlui Vasile Botnari pe un termen de 30 de zile. Această încheiere a fost contestată cu recurs de ambele părți.

14. La 26 aprilie 2022, dl avocat Vasile Nicoară a ridicat, în interesele dlui Vasile Botnari, excepția de neconstituționalitate a articolului 330² alin. (1) din Codul penal.

15. Prin Încheierea din 28 aprilie 2022, Curtea de Apel Chișinău a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

III. Circumstanțele cauzei nr. 10-2002/2021 (sesizarea nr. 84g/2022)

16. La 9 octombrie 2021, Procurorul General interimar al Republicii Moldova a emis o ordonanță de pornire a urmăririi penale în privința dlui Ruslan Popov, pe baza articolului 330² alin. (1) [*îmbogățirea ilicită*] din Codul penal. La domiciliul acestuia au fost efectuate percheziții.

17. În cadrul unui proces în care a contestat ordonanța Procurorului General interimar, dl avocat Igor Hlopețchi a ridicat, în interesele dlui Ruslan Popov, excepția de neconstituționalitate a articolului 330² alineatele (1) și (2) din Codul penal.

18. Prin Încheierea din 6 iunie 2022, Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

IV. Circumstanțele cauzei nr. 16r-657/2022 (sesizarea nr. 104g/2022)

19. Un procuror i-a cerut Judecătoriei Chișinău să prelungească cu 60 de zile măsura liberării provizorii sub control judiciar în privința dlui Ruslan Popov. Acesta este învinuit de comiterea infracțiunii prevăzute de articolul 330² alin. (1) [*îmbogățirea ilicită*] din Codul penal.

20. În data de 26 mai 2022, dl Ruslan Popov a ridicat excepția de neconstituționalitate a articolului 330² alin. (1) din Codul penal. Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, i-a respins cererea de ridicare a excepției. Dl avocat Hlopețchi a atacat cu recurs încheierea și a cerut admiterea cererii de ridicare a excepției.

21. Prin Încheierea din 6 iunie 2022, Curtea de Apel Chișinău a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

V. Circumstanțele cauzei nr. 10-2402/2021 (sesizarea nr. 123g/2022)

22. La 1 decembrie 2021, dl avocat Igor Hlopețchi a contestat la judecătorul de instrucție ordonanța Procurorului General interimar, din 1 noiembrie 2021, de pornire a urmăririi penale în privința dlui Ruslan Popov, pe baza articolului 330² alin. (2) [*îmbogățirea ilicită*] din Codul penal.

23. În cadrul acestui proces, dl avocat Igor Hlopețchi a ridicat, în interesele dlui Ruslan Popov, excepția de neconstituționalitate a articolului 330² alineatele (1) și (2) din Codul penal.

24. Prin Încheierea din 1 iulie 2022, dna judecător Alina Gorceac, de la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

25. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„[...]”

(3) Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.”

Articolul 21 Prezumția nevinovăției

„Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.”

Articolul 22 Neretroactivitatea legii

„Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.”

Articolul 23 Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 25 Libertatea individuală și siguranța persoanei

„(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege.

[...]”

Articolul 46 Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

„(1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului sânt garantate.

(2) Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire.

(3) Avera dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.

(4) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.

[...].”

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

17. Prevederile relevante ale Codului penal, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002, sunt următoarele:

Articolul 330²

Îmbogățirea ilicită

„(1) **Deținerea de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit**

se pedepsește cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.

(2) **Aceleași acțiuni săvârșite de o persoană cu funcție de demnitate publică**

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 8000 la 10000 unități convenționale sau cu închisoare de la 7 la 15 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorilor sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate

Sesizarea nr. 50g/2022

18. Autoarea sesizării susține existența unui paralelism legislativ, având în vedere prevederile articolului 243 și ale articolului 330² din Codul penal. Primul incriminează spălarea banilor, iar al doilea îmbogățirea ilicită. Pentru că termenul „deținere” se regăsește în ambele articole, cei abilitați cu aplicarea legii penale s-ar afla în dificultate. Ei ar putea alege un articol din Codul penal între mai multe

variante posibile, normele nefiind redactate clar. Potrivit autoarei sesizării nr. 50g/2022, în cazul aceleiași fapte, instanțele oscilează între aplicarea articolului 243 alin. (1) lit. c) și aplicarea articolului 330² din Codul penal. Acest fapt ar genera insecuritate juridică. Sub acest aspect, autoarea excepției a invocat incidența articolelor 1 alin. (3) și 22 din Constituție.

19. Pentru că articolul 330² alin. (1) din Codul penal instituie, ca o condiție necesară pentru tragerea la răspundere, constatarea, pe baza probelor, că bunurile în discuție nu aveau cum să fie obținute licit, autoarea se întreabă „cum este posibil ca vinovăția subiectului îmbogățirii ilicite să cuprindă activitatea procesuală a unui reprezentant al statului?”. Activitatea de constatare a caracterului ilicit al obținerii bunurilor nu poate forma nicio legătură cauzală subiectivă, nicio legătură cauzală obiectivă cu fapta subiectului îmbogățirii ilicite. Autoarea sesizării nr. 50g/2022 afirmă că textul „și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit” reprezintă un „corp străin” în articolul 330² alin. (1) din Codul penal. În opinia sa, aceste formulări sunt contrare articolelor 1 alin. (3), 22 și 23 alin. (2) din Constituție.

20. Aceasta mai susține că articolul 330² din Codul penal nu are o fizionomie distinctă și poate fi privit doar ca o realizare a scopului faptei generatoare de venituri ilicite. Din articolul contestat rezultă că pentru a se dovedi comiterea îmbogățirii ilicite trebuie să fie probată mai întâi comiterea faptei generatoare de venituri ilicite. Astfel, prin tragerea la răspundere a persoanei pe baza articolului 330² din Codul penal ar fi încălcat principiul *ne bis in idem*, pentru că persoana achitată sau condamnată pentru fapta generatoare de venituri ilicite riscă să fie acuzată din nou pentru comiterea aceleiași fapte. În acest sens, autoarea excepției a susținut pretinsa încălcare a articolelor 1 alin. (3) și 22 din Constituție și a articolelor 7 și 4 din Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană.

21. Autoarea excepției afirmă că scopul reglementării articolului 330² din Codul penal – lupta cu corupția și neadmiterea în circuitul civil a unor bunuri dobândite pe cale infracțională – poate fi realizat prin intermediul altor măsuri mai puțin intruzive, cum ar fi confiscarea extinsă. Potrivit acesteia, pentru a preveni și combate în mod eficient îmbogățirea ilicită, accentul nu trebuie pus pe privarea de libertate, ci trebuie acordată prioritate lipirii făptuitorului de profiturile obținute în mod ilegal. Utilizarea măsurilor cu caracter penal trebuie să constituie o *ultima ratio*. În cazul nerespectării acestui principiu se poate vorbi despre un comportament abuziv al statului care utilizează dreptul penal de o manieră disproporționată. Parlamentul nu a justificat de ce scopul urmărit nu ar putea fi atins prin alte remedii mai puțin intruzive, însă la fel de eficiente și care nu implică cheltuieli mai mari, în comparație cu articolul 330² din Codul penal. Cu privire la aceste argumente, autoarea sesizării nr. 50g/2022 susține că articolul 330² din Codul penal contravine articolelor 25, 46 și 54 din Constituție.

Sesizarea nr. 55g/2022

22. Autorul sesizării afirmă că textul „și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit” din norma criticată nu exprimă vreun

element constitutiv al infracțiunii și, prin urmare, nu corespunde exigențelor calității legii, deoarece nu se referă la fapta subiectului îmbogățirii ilicite, ci la activitatea organului de urmărire penală, care are obligația să demonstreze caracterul ilicit al averii. În acest caz, subiectul infracțiunii nu ar avea posibilitatea să cunoască ce constatare se va face „în baza probelor” de către reprezentantul organului de urmărire penală, iar infracțiunea de îmbogățire ilicită nu ar putea exista până la declanșarea procesului penal. Această situație ar afecta libertatea individuală și siguranța persoanei și, implicit, ar genera încălcarea articolului 25 combinat cu articolele 1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție. De asemenea, autorul a mai susținut că legislatorul nu a formulat infracțiunea de o manieră clară, concisă și precisă, iar eventualul subiect al infracțiunii ar fi lipsit de posibilitatea de a-și determina în prealabil, fără echivoc, comportamentul care ar putea să aibă un caracter penal. Această imposibilitate ar afecta principiul legalității incriminării și pedepsei penale și, implicit, ar genera încălcarea articolului 22 combinat cu articolele 1 alin. (3) și 23 alin. (2) din Constituție.

Sesizările nr. 84g/2022, nr. 104g/2022 și nr. 123g/2022

23. Autorul sesizărilor susține, în principal, că în privința noțiunii de „valoare care depășește substanțial mijloacele dobândite” din alineatul (1) al articolului 330² din Codul penal, Curtea Constituțională a emis o Adresă către Parlament, în contextul pronunțării HCC nr. 6 din 16 aprilie 2015, în care a subliniat necesitatea reglementării definiției acesteia. Potrivit autorului, adresa nu a fost executată. Prin urmare, acuzațiile formulate asupra faptelor comise între datele 29 decembrie 2013 (data adoptării legii) și 10 martie 2022 (data adoptării HCC nr. 7) ar fi întemeiate pe un text imprevizibil și ar afecta în mod retroactiv securitatea raporturilor juridice.

24. Textul „deținerea de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit” din articolul 330² alin. (1) din Codul penal descrie latura obiectivă a infracțiunii de îmbogățire ilicită. Potrivit autorului excepției, definiția infracțiunii de îmbogățire ilicită poate fi interpretată în sensul în care acuzarea nu are obligația să administreze probe privind caracterul ilegal al dobândirii averii, ci în sensul în care sarcina probei caracterului legal al averii îi revine apărării. Acest fapt este contrar prezumției nevinovăției. În acest sens, autorul excepției a menționat pretinsa contrarietate a normei cu articolele 1, 16, 21, 22, 23 și 54 din Constituție. În opinia sa, o persoană poate furniza dovezi privind nevinovăția sa doar din propria voință.

25. De asemenea, autorul susține că legislatorul a ezitat să definească sintagmele „deținerea prin intermediul unor terți” și „care nu puteau fi obținute licit” din același articol al Codului penal, fapt care afectează principiul legalității incriminării și a pedepsei garantat de articolele 1 alin. (3), 22 și 23 din Constituție.

26. Autorul pretinde că absența unei „explicații raționale” sau a unei „justificări raționale” a discrepantei dintre valoarea bunurilor dobândite de o persoană publică sau cu funcție de demnitate publică și venitul legal declarat de aceasta poate fi cercetată prin alte mijloace juridice cum este controlul din partea Autorității Naționale de Integritate.

B. Aprecierea Curții

27. Examinând admisibilitatea sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

28. Curtea reține că autorii sesizărilor nr. 50g/2022, nr. 55g/2022, nr. 84g/2022, nr. 104g/2022 și nr.123g/2022 contestă articolul 330² din Codul penal. Codul penal a fost adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002, iar potrivit articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, Curtea este competentă să efectueze controlul constituționalității legilor.

29. Excepțiile de neconstituționalitate care stau la baza sesizărilor au fost ridicate de reprezentanți ai părților unor procese penale. Acestea au dreptul de a ridica excepții de neconstituționalitate, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

30. Curtea reține că dispozițiile articolului 330² din Codul penal incriminează îmbogățirea ilicită și ar putea fi aplicate în cauzele în care s-au ridicat excepțiile de neconstituționalitate, pentru că subiecților din aceste cauze li se impută comiterea infracțiunii.

31. Curtea reține că textul articolului 330² din Codul penal a făcut anterior obiectul controlului de constituționalitate. Prin sesizarea nr. 60a/2014 a fost contestat, *inter alia*, articolul 330² din Codul penal în integralitatea sa, pentru că ar contraveni articolelor 21, 22 și 46, alin. (3) din Constituție. În Hotărârea nr. 6 din 16 aprilie 2015, Curtea a constatat că această normă este constituțională. În Hotărârea nr. 7 din 10 martie 2022, Curtea a revizuit unele considerente ale Hotărârii nr. 6 din 16 aprilie 2015 referitoare la principiul constituțional al prezumției dobândirii licite a averii în care a admis aplicarea unor standarde de probă diferite, în funcție de caracterul (penal sau non-penal) procedurilor de confiscare a averii pretins ilicite.

32. De asemenea, și textul „valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite” din articolul 330² din Codul penal a făcut obiectul sesizării nr. 158g/2019, care a avut ca finalitate Decizia de inadmisibilitate nr. 131 din 5 decembrie 2019. În situații similare, Curtea a respins ca inadmisibile excepțiile de neconstituționalitate, dacă nu au fost formulate noi critici de neconstituționalitate, în privința cărora Curtea nu s-a pronunțat. Curtea va analiza dacă în prezenta cauză prevederile menționate au fost contestate din perspectiva unor critici de neconstituționalitate care nu au constituit anterior obiect al controlului de constituționalitate.

33. Autorii sesizărilor nr. 50g/2022, nr. 55g/2022, nr. 84g/2022, nr. 104g/2022 și nr. 123g/2022 susțin că au invocat argumente noi, referindu-se la alte probleme de drept, *i.e.* la un eventual paralelism legislativ, la lipsa unor

elemente constitutive ale infracțiunii, la posibilitatea cercetării doar în contextul unei infracțiuni predicat, pretinsa încălcare a principiului *ne bis in idem* etc. (a se vedea §§ 19-27 *supra*). Având în vedere că primele patru condiții de admisibilitate ale unei excepții de neconstituționalitate sunt întrunite, Curtea va examina dacă problemele de drept ridicate de autorii sesizărilor fac incidente dispozițiile constituționale invocate.

34. Autorii sesizărilor susțin că articolul 330² din Codul penal contravine articolelor 1 alin. (3) [*preeminența dreptului*], 21 [*prezumția nevinovăției*], 16 [*egalitatea*], 22 [*neretroactivitatea legii*], 23 [*calitatea legilor*], 25 [*libertatea individuală și siguranța persoanei*], 46 [*dreptul la proprietate privată și protecția acesteia*] și 54 [*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*] din Constituție.

35. Curtea reține că, potrivit Constituției, Republica Moldova are obligația să respecte tratatele internaționale la care este parte [articolul 8 alin. (1)].

36. La 6 iulie 2007, Parlamentul a adoptat Legea nr. 158 privind ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, angajându-se, *inter alia*, să adopte măsuri eficiente de prevenire și combatere a corupției, precum și de promovare a integrității, responsabilității și bunei gestiuni a afacerilor publice și a bunurilor publice. Articolul 20 din această Convenție prevede că, „sub rezerva Constituției sale și a principiilor fundamentale ale sistemului său juridic, fiecare stat parte trebuie să ia în considerare adoptarea de măsuri legislative și de alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, în cazul în care actele au fost săvârșite cu intenție, îmbogățirii ilicite, adică o mărire substanțială a patrimoniului unui agent public pe care acesta n-o poate justifica rezonabil în raport cu veniturile sale legitime”.

37. Articolul 330² din Codul penal implementează angajamentele statului care decurg din articolul 20 din Convenția împotriva corupției și sancționează fapta de deținere a bunurilor a căror valoare depășește substanțial mijloacele dobândite licit, în cazul în care este comisă de persoane care îndeplinesc funcții publice (persoană cu funcție de răspundere, persoană publică, persoană cu funcție de demnitate publică).

38. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că tratatele internaționale pot fi contestate în fața ei de către subiectele cu drept de sesizare între momentul exprimării consimțământului Republicii Moldova de a fi legată prin tratat și momentul intrării în vigoare a tratatului. Prin urmare, tratatele internaționale care au intrat în vigoare devin executorii pentru Republica Moldova și nu pot fi verificate sub aspectul constituționalității, pentru că statul nu și-ar putea executa angajamentele care rezultă din tratat, contrar principiului *pacta sunt servanda* (a se vedea HCC nr. 12 din 7 mai 2020, § 30).

39. În prezenta cauză, articolul 20 din Convenția împotriva corupției le sugerează statelor semnatare să adopte măsurile legislative corespunzătoare pentru a oferi caracter de infracțiune îmbogățirii ilicite „sub rezerva Constituției sale și a principiilor fundamentale ale sistemului său juridic”. Așadar, Curtea va verifica dacă prin articolul contestat sunt afectate articolele din Constituție invocate de autorii sesizărilor.

40. Curtea precizează că articolul 1 alin. (3) din Constituție comportă un caracter general, reprezintă un imperativ care stă la baza adoptării tuturor legilor Republicii Moldova și nu poate constitui un reper separat. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că articolele 16, 23 și 54 din Constituție nu au o aplicabilitate de sine stătătoare. Pentru a fi aplicabile, autorul sesizării trebuie să demonstreze existența unor ingerințe în drepturile fundamentale (HCC nr. 15 din 28 mai 2020, § 25; DCC nr. 33 din 19 martie 2020, § 21; DCC nr. 56 din 2 iunie 2020, § 23; DCC nr. 94 din 4 august 2020, § 24; DCC nr. 36 din 30 martie 2021, § 18).

41. Totuși, în prezenta cauză, autorii sesizărilor au invocat articolele 1 alin. (3), 22 și 23 din Constituție susținând că prevederile contestate nu ar respecta exigențele calității legii penale. În jurisprudența sa, Curtea a examinat conformitatea legilor penale cu aceste articole (HCC nr. 25 din 12 august 2021, §§ 43, 46).

Referitor la argumentele privind calitatea normei penale contestate

42. Cu privire la calitatea legii penale, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că infracțiunea și pedeapsa trebuie să fie prevăzute de lege. Expresia „prevăzută de lege” presupune, între altele, ca legea să întrunească standardul calității, *i.e.* aceasta trebuie să fie accesibilă și previzibilă. Condiția accesibilității presupune ca textele de lege să poată fi cunoscute de către destinatari. Accesibilitatea legii are în vedere aducerea la cunoștința publică a actelor normative și intrarea în vigoare a acestora. Curtea notează că norma contestată corespunde condiției de accesibilitate, deoarece a fost publicată în Monitorul Oficial. La rândul ei, condiția previzibilității este îndeplinită atunci când justițiabilul poate cunoaște, din chiar textul normei juridice pertinente, iar la nevoie cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe sau cu ajutorul unor juriști profesioniști, care sunt acțiunile și omisiunile ce-i pot angaja răspunderea penală și care este pedeapsa care îi poate fi aplicată, în cazul încălcării unei norme (a se vedea HCC nr. 12 din 14 mai 2018, §§ 38-40).

43. Sub aspectul domeniului de reglementare și al statutului destinatarilor săi, Curtea observă că dispoziția criticată instituie răspunderea penală a persoanelor cu funcții de răspundere, a persoanelor publice sau a persoanelor cu funcție de demnitate publică, așa cum sunt definite în articolul 123 din Codul penal, pentru fapta de deținere a unor bunuri a căror valoare depășește în mod substanțial suma mijloacelor dobândite licit de ei.

44. Din analiza sistemică a legislației, Curtea observă că legislatorul stabilește prin norme juridice condițiile de admitere în serviciul public, de exercitare a funcțiilor publice, de remunerare pentru activitatea desfășurată, de răspundere juridică pentru eventualele încălcări etc., condiții pe care candidatul la funcția publică le acceptă în momentul angajării sale. În același sens, Curtea reține că subiectele infracțiunii de îmbogățire ilicită sunt persoanele cărora, potrivit Constituției „le sunt încredințate funcții publice” (articolul 56 alin. (2)) și fiind angajați ai statului sau ai autorităților publice, pe baza normelor

constituționale¹ sau infraconstituționale² le sunt stabilite diverse incompatibilități, interdicții și restricții pentru desfășurarea anumitor activități. Persoanele care exercită funcții publice au obligația de a depune declarații de avere și interese personale, atât la intrarea în funcția publică, cât și în timpul exercițiului acesteia. Curtea observă că persoanele indicate în articolul 330² din Codul penal sunt subiecte care, odată ce au acceptat numirea sau alegerea într-o funcție publică, recunosc regimul impus, răspund de îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor ce le revin și sunt obligate să-și asigure existența doar din venituri obținute licit.

45. Având în vedere cele menționate *supra*, Curtea reține că norma contestată este suficient de previzibilă, iar subiectul infracțiunii (persoana cu funcție de răspundere, persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică) poate să cunoască de sine-stătător sau apelând la un specialist că ar putea fi tras la răspundere penală pentru deținerea de bunuri a căror valoare depășește substanțial suma mijloacelor dobândite de el licit și are posibilitatea să-și adapteze conduita în modul corespunzător.

46. Condiția prevăzută la articolul 330² alin. (1) din Codul penal, potrivit căreia fapta incriminată trebuie constatată, pe baza unor probe, reprezintă o condiție inerentă oricărei trageri la răspundere penală și constituie o garanție pentru persoana acuzată, iar o astfel de garanție nu poate să contravină Constituției.

47. În acest sens, Curtea nu poate reține argumentele autorilor sesizărilor, potrivit cărora claritatea prevederilor contestate este afectată de combinarea într-o singură dispoziție legală a unor elemente de drept material și procedural, deoarece o astfel de soluție legislativă ar impune concluzia că vinovăția subiectului îmbogățirii ilicite cuprinde și activitatea procesuală a unui reprezentant al statului. Constituția stabilește că prin lege organică se reglementează infracțiunile, pedepsele și regimul executării acestora [articolul 72 alin. (3) lit. n)], precum și organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și procedura de judecată [articolul 115 alin. (4)], însă nu impune legislatorului separarea totală a dispozițiilor de drept substanțial de cele de drept procedural, prin reglementarea lor în legi distincte. De multe ori, dispozițiile de drept substanțial prezintă și o latură procedurală de care nu pot fi separate.

---

¹ Potrivit Constituției Republicii Moldova, calitatea de deputat este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice (articolul 70 alin. (1)); calitatea de Președinte al Republicii Moldova este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite (articolul 81 alin.(1)); funcția de membru al Guvernului este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite (articolul 99 alin.(1)); funcția de judecător este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice (articolul 116 alin. (7)).

² a se vedea exemple de incompatibilități și interdicții în: Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern; Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului; Legea nr. 3/2016 cu privire la procuratură; Legea nr.199/2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, Legea nr.158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public; Legea nr. 288/2016 privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne; Legea nr. 134/2008 cu privire la Serviciul de Protecție și Pază de Stat.

48. Având în vedere acest aspect, Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR au menționat următoarele: „Elementele cheie ale infracțiunii prevăzute de articolul 330² din Codul penal – *deținerea...bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat...că acestea nu aveau cum să fie obținute licit* – nu par lipsite de claritate. Se presupune că nu numai noțiunea de *deținere*, ci și *deținerea prin intermediul unor terți* trebuie înțelese ca trimiteri la Codul civil [...]. Noțiunile *persoană cu funcție de răspundere*, *persoană publică* și *persoană care deține o funcție de demnitate publică* sunt definite la articolul 123 din Codul penal [...]. Pentru a evalua caracterul previzibil al normei în discuție, este important să se stabilească dacă interpretarea acesteia de către instanțele naționale poate conduce la o jurisprudență inconsecventă, fapt care ar demonstra necesitatea clarificării normei, pentru a evita interpretările judiciare divergente” (Opinia *amicus curiae* privind îmbogățirea ilicită din 24 octombrie 2022, § 36).

49. Afirmările autorilor sesizărilor privind neclaritatea textelor „*deținerea [...] prin intermediul unor terți*” și „*că acestea nu aveau cum să fie obținute licit*” din articolul 330² alin. (1) din Codul penal nu au fost susținute prin prezentarea unei jurisprudențe inconsecvente/contradictorii a instanțelor judecătorești și nu argumentează de ce înțelesul acestora nu ar putea fi aflat prin aplicarea simplă a regulilor de interpretare lingvistică, pornind de la sensul uzual al termenilor sau prin trimitere la alte acte normative, așa cum sugerează și Comisia de la Veneția. În lipsa unei argumentări corespunzătoare, Curtea este nevoită să declare sesizările, în această parte, inadmisibile.

50. Referitor la pretinsa neclaritate a sintagmei „*valoare care depășește substanțial mijloacele dobândite*” din articolul 330² alin. (1) din Codul penal, Curtea subliniază că Parlamentul a adoptat Legea nr. 133 privind declararea averii și a intereselor personale, scopul acestei legi fiind instituirea măsurilor de prevenire și de combatere a îmbogățirii nejustificate, a conflictelor de interese, a stărilor de incompatibilitate, precum și a încălcării regimului juridic al restricțiilor și limitărilor. În articolul 2 din Legea privind declararea averii și a intereselor personale este definită noțiunea de „*diferență substanțială*”. Astfel, „*diferența substanțială*” reprezintă o diferență care depășește 20 de salarii medii lunare pe economie dintre averea subiectului declarării deținută la începutul perioadei în care acesta a devenit subiect al declarării, cumulată cu veniturile obținute în această perioadă, inclusiv veniturile membrilor de familie sau al concubinului/concubinei, pe de o parte, și averea deținută la începutul verificării, inclusiv cheltuielile realizate în această perioadă, pe de altă parte. În acest context, sintagma „*valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite*” cuprinsă la articolul 330² din Codul penal este clară și previzibilă, iar sensul ei poate fi înțeles de orice destinatar, pentru a-și putea adapta conduita la exigențele legii. Pentru acest capăt al sesizării sunt pertinente și considerentele Curții din Decizia nr. 131 din 5 decembrie 2019. Astfel, problema ridicată de autorul sesizărilor nr. 84g/2022, nr. 104g/2022 și nr. 123g/2022 este epuizată.

51. Cu privire la argumentele invocate în sesizările nr. 84g/2022 și 104g/2022, potrivit cărora acuzațiile formulate asupra faptelor comise între 29

decembrie 2013 (data adoptării legii) și 10 martie 2022 (data adoptării HCC nr. 7) ar fi bazate pe un text imprevizibil, Curtea conchide că acesta nu reprezintă un argument de drept constituțional. Această problemă ține de aplicarea în timp a legii penale, chestiune care nu intră în competența Curții Constituționale. Mai mult, Curtea subliniază că prin Hotărârea nr. 7 din 10 martie 2022, Curtea nu s-a pronunțat în privința constituționalității vreunei prevederi din articolul 330² din Codul penal. Prin Hotărârea nr. 7 din 10 martie 2022, Curtea a stabilit că premisa existenței unui singur standard de probă în cazul procedurilor în care funcționarilor publici li se impută dobândirea ilicită a averii nu decurge din textul articolului 46 alin. (3) din Constituție, iar acest articol permite aplicarea unor standarde de probă diferite, *e.g.*, atât probarea „dincolo de orice dubiu rezonabil”, cât și probarea potrivit balanței probabilităților aplicabile în procedurile penale sau în procedurile civile (a se vedea § 38).

52. Curtea menționează că și afirmațiile autorului sesizării nr. 50g/2021, potrivit cărora o acuzație de îmbogățire ilicită ar fi condiționată de constatarea altor infracțiuni generatoare de venit, reprezintă o problemă de interpretare și de aplicare a normelor penale.

53. După cum a menționat Curtea *supra* la §§ 36-37, infracțiunea de îmbogățire ilicită a fost reglementată în Codul penal ca urmare a implementării articolului 20 din Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției. Astfel, sensul și modul de aplicare a instituției îmbogățirii ilicite a fost explicat în actele Organizației Națiunilor Unite care însoțesc acest tratat. Spre exemplu, Ghidul legislativ privind implementarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției explică că infracțiunea de îmbogățire ilicită soluționează dificultatea organelor de anchetă de a proba că un funcționar public a solicitat sau a acceptat o mită în cazurile în care averea sa este atât de disproporționată față de veniturile legale, încât se poate constata, *prima facie*, un caz de corupție [a se vedea § 296]. În Ghid se menționează că acest mecanism nu instituie o prezumție de vinovăție și că sarcina probei rămâne în sarcina acuzării, care trebuie să demonstreze că averea depășește venitul legal al persoanei. Odată ce acest fapt este demonstrat, acuzatul poate oferi apoi o explicație rezonabilă sau credibilă [a se vedea § 297].

54. Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR au făcut trimitere la bunele practici și au menționat că infracțiunea de îmbogățire ilicită poate constitui un instrument puternic pentru urmărirea penală a funcționarilor corupți, pentru că nu pretinde dovedirea faptului că tranzacția de corupție a avut loc în realitate și, în schimb, le permite tribunalelor să tragă concluzii din faptul că un funcționar are în posesie averi inexplicabile, care nu puteau fi obținute din surse legale. Experții recomandă să se ia în considerare stabilirea unei infracțiuni de îmbogățire ilicită care instituie o prezumție refutabilă a originii ilegale a oricărui bunuri care nu poate fi explicată de funcționar cu referire la surse legitime (Opinia *amicus curiae* privind îmbogățirea ilicită din 24 octombrie 2022, § 11).

55. O analiză de drept comparat a legilor privind îmbogățirea ilicită și a practicii aplicării lor demonstrează că una din particularitățile lor comune este că statul nu trebuie să demonstreze că o persoană a fost condamnată anterior pentru

comiterea unei infracțiuni, că a existat o activitate infracțională subiacentă sau separată sau că averea a fost obținută, în mod dovedit, din infracțiune. Nici acuzarea, nici instanța de judecată nu sunt obligate să stabilească sursa din care provin bunurile și să constate comiterea unei infracțiuni. În consecință, natura infracțiunii, elementele constitutive – *actus reus* și *mens rea* – diferă în mod substanțial de *corpus delicti* al mitei, al spălării banilor sau de alte infracțiuni înrudite. În acest context, trebuie avut în vedere și faptul că scopul prevederilor privind îmbogățirea ilicită constă în evitarea impunității în situațiile în care organele de anchetă au efectuat o investigație minuțioasă în privința originii averii nejustificate, dar nu a putut identifica o infracțiune subiacentă (Opinia *amicus curiae*, § 51).

56. În acest context, Curtea constată că la aplicarea dispozițiilor articolului 330² din Codul penal, sarcina acuzării este de a demonstra că valoarea bunurilor deținute de persoana acuzată depășesc substanțial mijloacele dobândite licit și că acestea nu aveau cum să fie obținute licit, dar nu să demonstreze că veniturile acestuia ar rezulta din comiterea altor infracțiuni. O interpretare potrivit căreia acuzația de îmbogățire ilicită ar fi condiționată de existența altei infracțiuni generatoare de venit ar deturna scopul pentru care a fost reglementată această infracțiune, *i.e.* cel de a preveni corupția.

Cu privire la argumentele privind prezumția nevinovăției

57. În sesizările nr. 84g/2022 și 104g/2022, autorul excepției menționează că definiția infracțiunii de îmbogățire ilicită poate fi interpretată în sensul în care acuzarea nu are obligația să administreze probe privind caracterul ilegal al dobândirii averii, ci în sensul în care sarcina probei caracterului legal al averii îi revine apărării. Acest fapt ar fi contrar prezumției nevinovăției.

58. Curtea notează că articolul 330² din Codul penal a fost examinat de Curtea Constituțională prin prisma dreptului la prezumția nevinovăției și a fost declarat constituțional (HCC nr. 6 din 16 aprilie 2015). Deși acest fapt este suficient pentru a declara inadmisibil capătul sesizării, pentru consolidarea raționamentelor sale, Curtea menționează următoarele.

59. În dreptul penal pot fi identificate mai multe exemple în care operează prezumții rezonabile care pot fi răsturnate de persoanele interesate, pentru că unele fapte sunt imposibil sau dificil de probat. Curtea Europeană a subliniat că, în procesul stabilirii vinovăției unei persoane, utilizarea unor prezumții de fapt sau de drept care pot fi combătute nu contravine prezumției nevinovăției (*Salabiaku v. Franța*, 7 octombrie 1988, §§ 28 și 29). Este cazul articolului 264¹ alin. (3) din Codul penal sau cazul articolului 234 din Codul contravențional. În primul exemplu, legislatorul a prevăzut răspunderea penală pentru refuzul, împotrivirea sau eschivarea conducătorului mijlocului de transport de la efectuarea testării alcoolscopice și de la examenul medical în vederea stabilirii stării de ebrietate, pentru a combate impunitatea în cazurile în care există suficiente dubii că o persoană a condus în stare de ebrietate, însă refuză să fie examinată. Cel interesat poate combate prezumția conducerii în stare de ebrietate

prin efectuarea testării alcoolscoapice sau prin examinarea medicală. În cel de-al doilea exemplu, legislatorul a stabilit răspunderea contravențională a proprietarului vehiculului pentru refuzul de a comunica identitatea persoanei căreia i-a încredințat conducerea. Curtea a menționat că această răspundere a fost reglementată pentru a garanta eficiența securității traficului prin sancționarea încălcării regulilor circulației rutiere comise de către conducătorii a căror identitate nu poate fi stabilită (HCC nr. 28 din 18 noiembrie 2014, § 51). Proprietarul vehiculului poate răsturna prezumția vinovăției sale prin divulgarea identității celui căruia i-a încredințat vehiculul (a se vedea cauza *O'Hallaran și Francis v. Regatul Unit*, 29 iunie 2007).

60. Ca în exemplele menționate, în cazul unei acuzații de îmbogățire ilicită, persoana interesată are posibilitatea de a oferi explicații rezonabile și credibile privind originea averii sale, și implicit, de a demonstra că veniturile obținute legal acoperă, de fapt, valoarea bunurilor deținute, iar acest fapt nu poate constitui o problemă din perspectiva principiului prezumției nevinovăției.

61. În acest sens, în Opinia *amicus curiae*, Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR au făcut trimitere la Grupul Multidisciplinar pentru Corupție al Consiliului European, potrivit căruia: „în general, nu se pune în discuție o inversare a sarcinii probei comiterii infracțiunii de îmbogățire ilicită, care îi revine pe deplin anchetei, ci mai curând că îi revine învinuitului să infirme unul sau mai multe dintre elementele materiale constitutive ale infracțiunii menționate, cum ar fi originea ilicită a averii, a venitului sau a activelor și/sau a pretinsului drept de proprietate asupra bunurilor” (§ 19).

62. De asemenea, Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR au menționat că articolul 330² din Codul penal nu prevede în mod explicit vreo obligație a persoanei vizate de a prezenta probe, nici textul său nu stabilește în mod expres un mecanism de inversare a sarcinii probării. Această prevedere impune probarea deținerii unor bunuri a căror valoare depășește substanțial mijloacele dobândite și dovada că acestea nu puteau fi obținute în mod legal. Prin urmare, nu este exclusă posibilitatea inculpatului de a prezenta probe care să răstoarne acuzațiile legate de deținerea efectivă a bunurilor, valoarea lor, precum și originea ilicită sau dobândirea ilegală a acestora. În același timp, prevederile din Republica Moldova stabilesc că simpla discrepanță dintre venituri și cheltuieli nu este suficientă în sine pentru a conduce la condamnarea funcționarului public. Prin urmare, cuvintele „s-a constatat, pe baza probelor, că acestea nu au putut fi obținute licit” sugerează că autoritățile de anchetă ar trebui să furnizeze probe suplimentare convingătoare pentru a exclude posibilitatea ca bunurile să provină din surse legale sau să fi fost dobândite în mod legal. Formularea actuală nu pare să le solicite *prima facie* organelor de anchetă să demonstreze că există o suspiciune rezonabilă sau o bănuială rezonabilă privind existența unei activități infracționale ca o condiție pentru punerea în aplicare a unei acuzații de îmbogățire ilicită (Opinia *amicus curiae*, § 27).

63. Articolul 8 alin. (1) din Codul de procedură penală prevede că persoana acuzată de comiterea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atât timp cât vinovăția sa nu-i va fi dovedită, în modul prevăzut de Cod, iar articolul 8 alin. (2)

stabilește că nimeni nu este obligat să-și dovedească nevinovăția sa. Potrivit articolului 8 alin. (3) din Cod, concluziile despre vinovăția persoanei de comiterea infracțiunii nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate se interpretează în favoarea bănuțitului, învinuitului, inculpatului. Nimic din textul articolului 330² din Codul penal nu conduce la ideea că procesul penal în privința acestei infracțiuni se va desfășura potrivit altor reguli decât cele stabilite de Cod, inclusiv principiile prezumției de nevinovăție și *in dubio pro reo* (Opinia *amicus curiae*, § 28).

64. Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR au ajuns la concluzia că articolul 330² din Codul penal nu ar trebui considerat contrar principiului prezumției de nevinovăție dacă este interpretat în sensul în care trebuie să fie probată deținerea unor bunuri a căror valoare depășește substanțial mijloacele dobândite și că aceste bunuri nu puteau fi obținute licit, fapt care poate fi infirmat de învinuit/inculpat prin prezentarea de probe apte să ridice îndoieli referitoare la susținerile acuzării (Opinia *amicus curiae*, §§ 29, 74).

Referitor la argumentele privind principiul ne bis in idem

65. Autorii excepțiilor au susținut pretinsa încălcare a principiului *ne bis in idem*, care, potrivit jurisprudenței Curții, rezultă din articolul 21 din Constituție (HCC nr. 12 din 14 mai 2015, § 43).

66. Curtea subliniază că acest principiu îi garantează persoanei dreptul de a nu fi urmărită, judecată sau pedepsită de mai multe ori pentru aceeași faptă (a se vedea DCC nr. 122 din 3 august 2021, § 21). Curtea a reținut în jurisprudența sa, cu referire la practica Curții Europene, că regula generală stabilită de elementul *bis* (dubla procedură) al principiului *ne bis in idem* urmărește interzicerea repetării unei proceduri penale care a fost încheiată printr-o hotărâre „definitivă” (*res judicata*) (a se vedea *A și B v. Norvegia* [MC], 15 noiembrie 2016, § 109; DCC nr. 5 din 5 ianuarie 2021, § 18). Pentru a putea invoca dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori, trebuie să fie întrunite și argumentate în mod separat condițiile pe care le-a identificat Curtea Europeană în jurisprudența sa, *i.e.*: (i) existența unei decizii definitive de achitare sau de condamnare; (ii) existența unui al doilea set de proceduri intentate în privința reclamantului; (iii) natura penală a procedurilor în discuție; (iv) raportarea procedurilor penale la aceeași infracțiune presupusă a fi comisă de către reclamant (*Boman v. Finlanda*, 17 februarie 2015, § 22-44) (DCC nr.122 din 3 august 2021, § 22], fapt care nu se atestă în niciuna dintre sesizări. Dacă, în acest caz, ar precede la analiza articolului 330² din Codul penal prin raportare la principiul *ne bis in idem*, Curtea ar răspunde, de fapt, la o *actio popularis*, contrar rațiunii instituției excepției de neconstituționalitate. Prin urmare, acest aspect al sesizării este inadmisibil.

67. Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR au confirmat că problema respectării principiului *ne bis in idem* în contextul infracțiunii de îmbogățire ilicită presupune o analiză de la caz la caz (Opinia *amicus curiae*, § 56).

68. Argumentele autorilor sesizărilor nr. 50g/2021, nr. 84g/2021 și nr.104g/2022 în care se pune în discuție interdependența aplicării normei

contestate de un eventual act al Autorității Naționale de Integritate nu pot fi reținute, pentru că Curtea a notat anterior că începerea urmăririi penale pentru unele categorii de infracțiuni (*i.e.* articolul 330² „îmbogățirea ilicită” din Codul penal) nu este condiționată de existența sau inexistența unui act pronunțat de Autoritatea Națională de Integritate privind constatarea încălcării legislației în materie (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 29 din 21 septembrie 2021, §§ 67-70).

Cu privire la argumentele privind principiul ultima ratio

69. Curtea reține că principiul *ultima ratio* derivă din valoarea preeminenței dreptului, garantată de articolul 1 alin. (3), în coroborare cu articolele din Constituție care garantează drepturi fundamentale ce pot fi afectate prin hotărârile judecătorești în materie penală (*e.g.* articolele 25, 28, 46 *et. al.*). Preeminența dreptului limitează acțiunea statului în privința recurgerii la incriminări, motivul principal fiind că pedepsele implică un tratament dur, cu un grad ridicat de intruziune în libertatea *lato sensu* a persoanei. În special încarcerarea, care este aplicată frecvent ca urmare a pronunțării unor hotărâri de condamnare, presupune, *volens nolens*, un grad de stigmatizare, acesta fiind necesar în vederea realizării scopului legii penale.

70. Principiul *ultima ratio*, sau principiul incriminării ca ultim remediu, constituie o limită pentru utilizarea dreptului penal și se manifestă, ca atare, împotriva incriminării. Acest principiu militează, în primul rând, pentru abținerea statului de la incriminarea unor fapte. Chiar dacă conduita este prejudiciabilă pentru alții, condiția *ultima ratio* poate obstrucționa incriminarea dacă există alternative mai puțin intruzive sau mai puțin represive. Principiul *ultima ratio* se adresează Parlamentului și autorităților din sistemul justiției penale, jucând un rol la deliberările privind tipul sancțiunilor care vor fi aplicate și între modurile alternative ale pedepselor etc. Există două aspecte ale principiului *ultima ratio*. Primul aspect se manifestă în afara dreptului penal și presupune să se aibă în vedere metodele alternative de intervenție. Cel de-al doilea aspect se manifestă în interiorul dreptului penal și presupune să se aibă în vedere stabilirea și aplicarea unei sancțiuni mai blânde. Primul aspect se adresează Parlamentului, autoritatea cu competența legiferării, și ridică problema utilizării în general a dreptului penal în cazul comiterii unor fapte. Cel de-al doilea aspect se adresează atât Parlamentului, atunci când stabilește limitele pedepselor, cât și autorităților din sistemul justiției penale care cer aplicarea pedepselor și organelor care aplică pedepsele. Al doilea aspect poate fi abordat din perspectiva proporționalității în sens funcțional, adică a proporționalității dintre sancțiunea prevăzută sau aplicată pentru infracțiunea comisă. El vizează limitele pedepsei și chestiunea gradului în care trebuie aplicat dreptul penal, răspunzând dacă trebuie aplicată o pedeapsă mai aspră sau mai blândă.

71. În acest context, Curtea Constituțională poate interveni doar din perspectiva celui de-al doilea aspect al principiului *ultima ratio*, efectuând, odată sesizată, testul proporționalității limitelor pedepsei (a se vedea, *mutatis mutandis*,

HCC nr. 18 din 30 iunie 2020, în care Curtea a reținut, în contextul nerespectării măsurilor de profilaxie, prevenire și/sau combatere a bolilor epidemice, că în cazul persoanei fizice diferența dintre limita minimă de 450 unități convenționale și limita maximă de 500 unități convenționale stabilită de articolul 76¹ alin. (1) din Codul contravențional nu îi acorda instanței de judecată posibilitatea de a aprecia proporționalitatea sancțiunii aplicate prin raportare la fapta contravențională și la circumstanțele cazului, astfel încât să existe un echilibru corect între scopul legii contravenționale și mijloace, iar mijloacele utilizate să nu restrângă drepturile persoanei mai mult decât este necesar pentru a atinge aceste scopuri).

72. Curtea observă că, din perspectiva principiului *ultima ratio*, autorii sesizării nu au prezentat argumente referitoare la caracterul disproporționat al limitelor pedepsei prevăzute de articolul 330² din Codul penal.

73. Curtea Constituțională subliniază că nu poate efectua un control de constituționalitate în privința unei infracțiuni din perspectiva primului aspect al principiului *ultima ratio*. Ea nu se află în poziția de a elabora studii empirice în această privință. Pot exista opinii diferite sub aspect criminologic, însă nu ține de rolul Curții să o favorizeze pe una dintre ele în detrimentul celorlalte. Politica penală a statului reprezintă o chestiune rezervată Parlamentului [art. 72 alin. (3) lit. n) din Constituție]. În acest sens, Parlamentul se bucură de o marjă discreționară la elaborarea politicii penale naționale, în particular atunci când decide dacă o conduită trebuie incriminată sau dacă unele fapte trebuie sancționate penal. Totodată, Curtea reiterează că, la incriminarea îmbogățirii ilicite, legislatorul a implementat un angajament internațional care derivă din Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției (a se vedea *supra* § 37).

74. Sub acest aspect, Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR au menționat în Opinia *amicus curiae* că legislativele ar trebui să aibă o marjă largă de apreciere pentru a decide asupra politicii penale, ținând cont și de contextul național. În același timp, atunci când legislația adoptată are un impact asupra exercițiului drepturilor omului și al libertăților fundamentale, un astfel de impact ar trebui evaluat în lumina standardelor internaționale aplicabile în materia drepturilor omului, în special dacă acestea respectă principiul legalității, dacă sunt necesare într-o societate democratică și, prin urmare, dacă nu sunt disproporționate și discriminatorii (§ 59).

75. Așa cum nu poate lua locul Parlamentului, iar sarcina ei ar putea să se rezume, odată sesizată, la verificarea caracterului proporțional al limitelor pedepsei prin raportare la un drept fundamental, fapt care nu i-a fost solicitat în prezenta cauză, Curtea constată, referitor la acest capăt al excepției de neconstituționalitate, că sesizările nu întrunesc condițiile de admisibilitate și nu pot fi acceptate pentru examinare în fond.

76. Prin urmare, pe baza celor menționate *supra*, Curtea constată că sesizările privind excepția de neconstituționalitate sunt inadmisibile și nu pot fi acceptate pentru examinare în fond.

Din aceste motive, pe baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibile* sesizările privind excepția de neconstituționalitate a articolului 330² din Codul penal, ridicate de dna avocat Adriana Eșanu, în interesele dlui Anatolie Golea, parte în dosarul nr. 10-666/2022, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, de dl avocat Vasile Nicoară, în interesele dlui Vasile Botnari, parte în dosarul nr. 16r-477/2022, pendinte la Curtea de Apel Chișinău, și de dl avocat Igor Hlopețchi, în interesele dlui Ruslan Popov, parte în dosarele nr. 10-2002/2021 și nr.10-2402/2021, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, și nr. 16r-657/2022, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Domnica MANOLE

*Chișinău, 24 noiembrie 2022
DCC nr. 159
Dosarul nr. 50g/2022*